

OPAS

puhevammaisten
tulkkauspalvelusta

Sisällys

Tulkkauspalvelu on laissa määritelty oikeus	3
Puhevammaisuus	4
Puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi	4
Mitä puhevammaisten tulkkauspalvelu on?	5
Tulkkauspalvelun hakeminen	6
Tulkkauspalvelun käyttäminen	7
Puhevammaisten tulkki	8
Kunnan velvollisuus järjestää muita palveluita	8
Tulkkauspalvelulla elämänlaatua	9
Tulkki – tie sanomisen vapauteen!	10

Jokaisella ihmisellä on oikeus kommunikointiin.

Tulkkauspalvelu on laissa määritelty oikeus

Jokaisella ihmisellä on oikeus kommunikointiin, olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa sekä osallistua ja kokea osallisuutta yhteiskunnassa.

Tulkkauspalvelun avulla voidaan vähentää puhevammaisten henkilöiden kommunikointiin liittyviä esteitä ja lisätä heidän osallisuuttaan. Palvelun tarkoituksena on edistää puhevammaisten henkilöiden päätöksenteko- ja toimintamahdollisuuksia.

Puhevammaisten tulkkauspalvelua ohjaa lainsäädäntö. Palvelu perustuu lakiin vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta, joka astui voimaan 01.09.2010. Tällöin tulkkauspalveluiden järjestämisvastuu siirtyi kunnilta Kelalle.

Oikeus tulkkauspalveluun on puhevammaisella henkilöllä, joka vammaansa vuoksi ei pysty suoriutumaan päivittä-

istä kommunikointitilanteista. Henkilön tulee kuitenkin pystyä ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla, ja hänellä tulee olla käytössään jokin toimiva kommunikointikeino.

Tulkkauspalvelua voidaan myöntää työssä käymiseen, opiskeluun, asioimiseen, yhteiskunnallisen osallistumiseen, harrastamiseen ja virkistytymiseen. Puhevammaisen henkilö voi käyttää tulkkauspalvelua esimerkiksi asioidessaan kaupassa, pankissa, virastoissa ja lääkärissä, osallistuessaan kokouksiin ja muihin ryhmätapaamisiin, tavatessaan ystäviään ja sukulaisiaan sekä täyttäessään lomakkeita ja kirjoittaessaan tekstejä.

Puhevammaisella henkilöllä on oikeus saada tulkkauspalvelua vähintään 180 tuntia vuodessa. Palvelua on mahdollista saada enemmän, jos se on hen-

kilön yksilölliset tarpeet huomioon ottaen perusteltua.

Opiskeluun liittyvää tulkkauspalvelua on oikeus saada niin paljon kuin henkilö sitä opinnoistaan selviytyäkseen tarvitsee. Puhevammaisen henkilön tarve tulkkauspalvelulle on aina yksilöllinen, ja se saattaa muuttua ajan kuluessa.

Tulkkauspalvelu on käyttäjälle maksutonta.

Tulkkauspalvelun avulla voidaan vähentää kommunikointiin liittyviä esteitä ja lisätä mahdollisuuksia osallistumiseen sekä yhdenvertaiseen elämiseen.

Puhevammaisuus

Puhevammaisuus liittyy yleensä johonkin neurologiseen tai muuhun sairauteen tai vammaan, joka voi olla synnynäinen tai myöhemmin saatu. Puhuminen tai puheen ymmärtäminen voi olla puutteellista tai puuttua kokonaan joko väliaikaisesti tai pysyvästi. Esimerkiksi CP-vammaisen ihmisen puheesta voi olla vaikea saada selvää, kielihäiriöinen lapsi ei saa kerrottua ajatuksiinsa puheen avulla ja kehitysvammainen ihminen voi tarvita puhetta tukevia ja korvaavia keinoja selvittääksään arkipäivän keskusteluista. Myös aivoverenkiertohäiriö voi viedä puhekyvyn tai vaikeuttaa puheen ymmärtämistä.

Koska puhevammaisuuden taustalla on hyvin erilaisia syitä, puhevamman vaikutukset kunkin ihmisen ja hänen keskustelukumppaneittensa elämään ovat erilaiset. Heidän ei kuitenkaan tarvitse tyytyä siihen, ettei puheella kommunikointi suju. Kommunikointia voidaan kuntouttaa, ja kommunikointitilanteissa voidaan käyttää myös muita keinoja kuin puhetta.

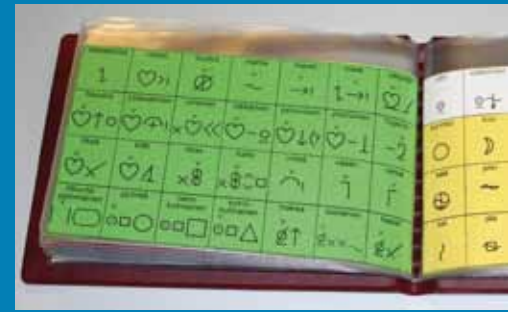
Puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi

Jos puhuminen tai puheen ymmärtäminen on vaikeaa, voidaan käyttää kommunikointikeinoja, jotka täydentävät, tukevat tai korvaavat puhetta. Näistä keinoista tavallisimpia ovat kirjoittamisen lisäksi esimerkiksi eleet, viittomat ja erilaiset kuvat. Niiden käyttöön voi liittyä myös apuvälineitä, kuten erilaisia kommunikointitauluja ja -kansioita, puhelaitteita ja tietokonepohjaisia kommunikointi- ja kirjoitusohjelmia.

Kommunikoinnin kuntoutuksessa on olennaista, että siinä huomioidaan puhevammaisen henkilön lisäksi myös hänen yhteisönsä.

Ei riitä, että vain puhevammainen henkilö omaksuu tarvitsemansa puhetta tukevan tai korvaavan kommunikointikeinon. Myös hänen keskustelukumppaneittensa tulee pystyä käyttämään näitä keinoja.

Puhevammaisella henkilöllä on oikeus osallistua, olla vuorovaikutuksessa ja kommunikoida myös kodin ja muun tutun ympäristön ulkopuolella.

A	B	C	D	E	F	G	H
I	J	K	L	M	N	O	P
Q	R	S	T	U	V	X	Y
Z	Ä	Ö	.	?	!		
1	2	3	4	5	6	7	8
9	0	2x		→	↩	

Etätulkkaus voidaan toteuttaa mm. videoneuvottelulaitteilla, 3G-puhelimella tai laajakaistayhteydellä ja web-kameralla.

Mitä puhevammaisten tulkkauspalvelu on?

Jokaisen puhevammaisen henkilön tulkkauspalvelun sisältö on yksilöllinen.

Tulkkausta ovat esimerkiksi epäselvän puheen selventäminen, kirjoitettujen viestien tulkkaminen puheeksi, puheen tulkkaminen kirjoitukseksi sekä kääntäminen kielestä toiseen, esimerkiksi blisskielisen viestin kääntäminen puheeksi. Tulkkausta on myös asiakkaan tuottaman viestin tulkkaminen keskustelukumppanille puhelimitse sekä erilaisten tekstien ja lomakkeiden sisällön selventäminen ja täyttäminen yhdessä asiakkaan kanssa.

Puhevammaisen asiakas voi tuottaa viestejä esimerkiksi ilmeillä ja eleillä, yksittäisillä äänneillä ja sanoilla, piirtämällä, aakkostaululla, sana- tai lauselistoilla, sormiaakkosilla, viittomilla tai osoittamalla esineitä tai kuvia. Puhevammaisten tulkki tulkitsee hänen tuottamansa viestit puhutulle kielelle. Tarvittaessa tulkki selventää keskustelukumppanien puhumat viestit asiakkaalle käyttäen esimerkiksi selkokieltä tai muuta hänen ymmärtämäänsä kommunikointikeinoa.

Tulkki tukee asiakasta ilmaisemaan itseään ja ymmärtämään muita huolehtimalla kommunikoinnin apuvälineiden esilläolosta ja toivuudesta sekä avustamalla apuvälineen käytössä.

Tulkki myös tukee asiakkaan kommunikointia kannustamalla häntä vuorovaikutukseen sekä vahvistamalla hänen keskustelualoitteitaan ja eri kommunikointikeinojen käyttöä.

Tulkkaus voidaan tilanteesta riippuen järjestää myös etätulkkauskseen, jos se on asiakkaan yksilölliset tarpeet huomioon ottaen mahdollista ja perusteltua. Tällöin Kela järjestää etätulkkauskseen tarvittavat välineet ja laitteet sekä vastaa etäyhteyden käytöstä aiheutuviin kustannuksiin. Etätulkkauskseen tarkoitetaan tulkkaustilannetta, jossa vähintään yksi osapuoli on eri paikassa kuin muut ja on muihin osapuoliin kuva- ja äänyhteydessä.

Opiskelutulkkausta myönnetään perusopetuksen jälkeisiin opintoihin, jos nämä johtavat tutkintoon tai ammattiin, edistävät työllistymistä tai pääsyä ammatilliseen opiskeluun tai tukevat työelämässä pysymistä tai etenemistä. Opiskelutulkkausta myönnetään niin paljon kuin opiskelija sitä opinnoistaan selviytyäkseen tarvitsee.

Tulkkauspalvelua voi käyttää myös ulkomaan matkoilla, jos matka liittyy tavanomaiseen elämään, opiskeluun tai työssä käymiseen.

Puhevammaisten henkilöiden tulkkauspalveluiden järjestämisestä vastaa Kela.

Tulkkauspalvelun hakeminen

Tulkkauspalvelua voi hakea joko puhevammaisen henkilö itse tai hänen edustajansa.

Tulkkauspalveluoikeutta haetaan Kelalta kirjallisesti. Oikeutta palveluun haetaan tavallisesti vain kerran, mutta lisätunteja, opiskelutulkkausta ja tulkkausta ulkomaanmatkalle on haettava erikseen.

Hakemuksen liitteeksi on täytettävä Kelan asiakasprofiililomake. Asiakasprofiilissa kerrotaan muun muassa millaisia kommu-

nikointikeinoja hakija käyttää ja millaista tulkkausta hän tarvitsee.

Hakemukseen on liitettävä myös sosi-aali- tai terveydenhuollon asiantuntijan tai muun asiantuntijan lausunto hakijan tulkkauspalvelun tarpeesta ja vamman laadusta sekä muut mahdolliset selvitykset, jotka ovat tarpeen asian ratkaisemiseksi.

Hakulomakkeita saa kaikista Kelan toimipisteistä, ja ne voi myös tulostaa Kelan

verkkosivuilta. Hakemuksen voi toimittaa postitse tai jättämällä sen mihin tahansa Kelan toimipisteeseen.

Päätös tulkkauspalvelun myöntämisestä tehdään Kelan Vammaisten tulkkauspalvelukeskuksessa (Vatu-keskus).

Tulkkauspalvelupäätös lähetetään hakijalle kirjallisena postitse. Jos hakija on tyytymätön päätökseen, hän voi hakea siihen muutosta.

Tulkkauspalvelun käyttäminen

Kun asiakas tarvitsee tulkkia, hän tilaa sen tulkkauspalvelun välityskeskuksesta. Keskuksia on eri puolilla Suomea viisi, Helsingissä, Joensuussa, Jyväskylässä, Turussa ja Oulussa. Asiakkaan käyttämä välityskeskus määrittäytyy hänen kotikuntansa perusteella.

Tulkkitilauksen voi tehdä välityskeskukseen esimerkiksi tekstiviestillä, sähköpostilla tai käymällä keskuksessa. Välityskeskus etsii ja välittää asiakkaalle tilanteeseen sopivan vapaan tulkin.

Koska puhevammaisella asiakkaalla tulkkaukseen liittyy usein erityisiä tarpeita, erilaisia kommunikointikeinoja ja niiden yhdistelmiä, hänelle voidaan muodostaa niin sanottu tulkkirinki, jossa voi olla esimerkiksi 2–4 asiakkaalle tuttua tulkkia. Ringistä asiakas saa aina sellaisen tulkin, joka on perehtynyt hänen kommunikointikeinoihinsa. Asiakas ei kuitenkaan voi toivoa aina samaa, tiettyä tulkkia.

Kun asiakas aloittaa ensimmäistä ker-

taa tulkkauspalvelun käytön, tulkki käy asiakkaan kanssa läpi mitä tulkkauspalvelu on, mitkä ovat tulkin tehtävät, miten tulkki tilataan ja muut käytännön asiat.

Myös uuden tulkin on tarpeen tutustua asiakkaaseen ja hänen kommunikointikeinoihinsa ja apuvälineisiinsä ennen ensimmäistä tulkkaustilannetta. Tulkin voi perehdyttää asiakas itse tai asiakas yhdessä jonkun hänen kommunikointikeinonsa tuntevan henkilön kanssa.

Puhevammaisten tulkki

Puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinnon voi suorittaa monissa ammattiopistoissa sekä sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksissa. Tulkin koulutuksessa perehdytään alan eettisiin periaatteisiin ja tulkkauspalvelua ohjaavaan lainsäädäntöön. Koulutuksen suorittanut tulkki hallitsee tulkkauspalvelun perusteet ja sen eri menetelmät.

Puhevammaisten tulkki pyrkii siihen, että hänen asiakkaansa tulee kaikissa tilanteissa kuulluksi. Hän huolehtii siitä, että asiakkaan aloitteenteko- ja itsemääräämisoikeus säilyy.

Tulkki on perehtynyt eri vammaaryhmiin ja ymmärtää eri vammojen ja häiriöiden olennaiset vaikutukset kommunikointiin. Hän osaa huomioida myös erilaisten asiakkaiden kommunikointitarpeet ja -mahdollisuudet. Tulkki pystyy käyttämään niitä puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja, jotka kuntoutuksen asiantuntija on puhevammaiselle henkilölle valinnut.

Tulkki ei kuntouta puhevammaista henkilöä, vaan auttaa häntä kommunikoimaan arkielämän vuorovaikutustilanteissa. Jos puhevammaisella henkilöllä ei ole

kommunikointikeinoja, sitä etsitään ja kehitetään yhdessä puheterapeutin ja muiden kuntoutuksen asiantuntijoiden kanssa. Puhevammaisten tulkki ei myöskään korvaa tai täydennä avustajapalveluita tai muita sellaisia palveluita, joita puhevammaisen henkilö mahdollisesti tulkkipalvelun lisäksi tarvitsee.

Kunnan velvollisuus järjestää muita palveluita

Tulkkauspalvelun siirtyminen Kelaan ei vaijuta kuntien velvollisuuteen järjestää tulkkauspalvelua saaville henkilöille muita heidän vammaisuudensa perusteella tarvitsemia palveluita tai lääkinnällisen kuntoutuksen palveluita.

Lääkinnällisen kuntoutuksen vastuulla on kuntoutussuunnitelman laatiminen sekä apuvälinepalvelut, joihin kuuluvat apuvälineiden tarpeen määrittely, välineiden sovitus, luovutus omaksi tai käytettäväksi, käytön opetus ja seuranta sekä välineiden huolto. Kommunikoinnin apuvälineet

Puhevammaisten tulkki pyrkii siihen, että asiakas tulee kaikissa tilanteissa kuulluksi.

ovat osa lääkinällistä kuntoutusta. Apuvälineet, kuten kommunikointikansiot ja -laitteet, yksilöidään aina käyttäjän tarpeiden mukaan.

Kunnan vastuulla on edelleen järjestää vammaispalvelulain mukaisina harkinnanvaraisina muina palveluina kuten sopeutumisvalmennuksena kommunikoinnin tueksi tarvittavien viittomien opetus vammaiselle henkilölle ja hänen läheisilleen. Tähän voidaan laskea myös kommunikointikeinon käytön ohjaus vammaisen henkilön läheisille, esimerkiksi ohjaus kuvien tai blisskielen käyttöön.

Kunnan opetustoimen vastuulla on perusopetuksessa tarvittavan tulkkauksen järjestäminen.

Tulkkauspalvelulla elämänlaatua

Jokaisen tulkkauspalvelun käyttäjän elämäntilanne on erilainen, mutta usein tulkin käytön myötä elämänlaatu paranee.

Tulkin kanssa asioivaa ymmärretään paremmin ja väärinkäsitykset vähenevät. Käyttäjä saa onnistuneita kokemuksia vuorovaikutuksesta muiden ihmisten kans-

sa ja itsevarmuus kasvaa. Elinpiiri kasvaa, kun uusien harrastusten myötä saa ystäviä, ja yhteydenpito myös vanhoihin ystäviin ja sukulaisiin voi olla helpompaa tulkin kanssa. Rohkeus toimia itsenäisesti ja olla vuorovaikutuksessa vieraampienkin ihmisten kanssa lisääntyy. Onnistuneet kokemukset

rohkaavat omatoimisuuteen, jolloin tulkkia ei enää tarvitakaan kaikissa arkipäivän asioimistilanteissa.

Tärkeimpiä tulkkauksen elämänlaatuun vaikuttavia tekijöitä ovat kokemus tulla kuulluksi ja mahdollisuus ilmaista oman tahtonsa ja päätöksensä.

”Tulkkauspalvelun käyttäjänä pidän erittäin tärkeänä, että palvelua antavan ja sitä käyttävän suhde on hyvä, ja että siinä on molemminpuolinen luottamus.”

Tulkki – tie sanomisenvapauteen!

Olen käyttänyt puhevammaisten tulkkauspalvelua viitisen vuotta. Palvelu tuli ajankohtaiseksi, kun muutin asumispalveluyksikköön. Tällöin menetin ”oikeuden” henkilökohtaiseen vammaisavustajaan, jo-

ta olin luontevasti käyttänyt tarvittaessa ikään kuin torvena, jos joku ei saanut selvää puheestani.

Tulkit, joita olen itse käyttänyt, ovat olleet kaikki persoonaltaan hyvinkin erilaisia, ja kullakin on ollut oma tapansa tehdä tulkkauspalvelutyötä. Oma henkilökohtainen kokemukseni on ollut melkein poikkeuksetta myönteinen, ja olen saanut ko-

kemuksen tulla kuulluksi, mikä lienee tulkkauspalvelun päätavoite.

Tulkkauspalvelun käyttäjänä pidän erittäin tärkeänä, että palvelua antavan ja sitä käyttävän suhde on hyvä, ja että siinä on molemminpuolinen luottamus. Jos on mahdollisuus käyttää samoja tulkkerejä pidemmällä aikavälillä, niin tämäkin lisää tilanteiden luontevuutta. Itse näen erittäin

tärkeänä, että saamani tulkkauspalvelu on kuhunkin tilanteeseen luontevaa.

Omakohtainen kokemukseni tulkkauspalvelusta on erittäin positiivinen. Voin suositella jokaiselle puhevammaiselle tulkkauspalvelun käyttämistä jo senkin vuoksi, että se antaa meille mahdollisuuden perustuslailliseen oikeuteen tulla kuulluksi. Näin pääsemme

osaltamme vaikuttamaan ympäristöömme meitä koskeviin asioihin, henkilökohtaisten asioiden hoitamisesta puhumattakaan.

Henkilökohtaisesti käytän tulkkiä asioidessani esimerkiksi kaupassa, pankissa tai vakuutustoimistossa. Mieluisimmat kokemukset ovat liittyneet tilanteisiin, jolloin olen saanut luennoida asioista, joihin olen saanut koulutuksen, tai siitä mitä elämäkokemus on antanut. Runojenkirjoittamisharrastuksen myötä on tullut joitakin tuotoksieni esittämispöytätyöjä. Tämänkin mahdollistaa tulkin käyttäminen.

Tulkkauspalvelun käyttämisellä on mielestäni ennen kaikkea elämänlaatua kohentava vaikutus, sen myötä voi saada kokemuksen ”Hei, minä tein sen!” tai ”Minä olen arvokas!”. Haluan kokemuksieni pohjalta rohkaista jokaista puhumisvaikeuksissa kamppailevaa käyttämään puhevammaisten tulkkauspalvelua. Se on oikeutemme!

Jere Äppelqvist

LISÄTIETOA TULKKAUSPALVELUSTA

Papunetin tulkkauspalvelusivut

www.papunet.net/tietoa/tulkkauspalvelu/

Kelan tulkkauspalvelusivut

www.kela.fi/vatu/

LISÄTIETOA KOMMUNIKOINNIN APUVÄLINEISTÄ

www.papunet.net/tietoa/kommunikointikeinot/

www.papunet.net/tietoa/apuvälineet/

www.papunet.net/tikoteekkiverkosto/

Puhevammaisten tulkkauspalvelu Suomessa DVD

Kesto: 32 min.

Hinta: 22 €

Tilaukset: kauppa.opike.fi

**Tietotekniikka- ja
kommunikaatiokeskus Tikoteekki**
tikoteekki@kvl.fi
www.tikoteekki.fi

Verkkopalveluyksikkö Papunet
papunet.@kvl.fi
www.papunet.net

Kehitysvammaliitto ry
Viljatie 4 A, 00700 Helsinki
puh. (09) 348 090

Opas on tulostettavissa osoitteessa: www.papunet.net/tietoa/esitteet/

Aivoliitto ry
www.aivoliitto.fi

Autismi- ja Aspergerliitto ry
www.autismiliitto.fi

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
www.kvtl.fi

Kehitysvammaliitto ry
www.kehitysvammaliitto.fi

Suomen CP-liitto ry
www.cp-liitto.fi

KUVAT Pekka Elomaa